

Don Sparling – Kanadčan dlouhodobě žijící v Čechách popisuje význam vody pro tu severnější část Severní Ameriky a srovnává ji s českou realitou. Člověk si přeje, aby v krizi koronavirové nepřišla větší krize vodní. Ptám se, co sám jako člověk pro zlepšení situace mohu udělat. Snad konat tak, aby nebylo zatíženo mé svědomí. Odpovědnost za činy není však – jak uvádí Don Sparling – samozřejmá.

Dialog by natočen v době před-koronavirové.

MS: Máme-li hovořit o situaci vodní bilance v Kanadě, co byste uvedl jako zásadní?

DS: Když Kanadčan myslí na vodu, myslí na jezera, řeky, potůčky atd., jelikož je jich bezpočet. Dokonce se říká, že čtvrtina, ba dokonce třetina sladké vody se nalézá v Kanadě. Voda je všudypřítomná.

MS: Máte tam mnoho jezer.

DS: Položme si otázku, jak můžeme přesně definovat jezero?

MS: Není třeba definovat, stačí prosté pán Bůh zaplať.

DS: Jezera, řeky jsou úzce spojeny s kanadskými dějinami, protože řeka Svatý Vavřinec představuje důležitou komunikaci pro otevření vnitrozemí celé Severní Americe.

MS: Co voda znamená pro konkrétního Kanadčana?

DS: Zde jde především o chalupy, chaty.

MS: I u nás jsme měli kulturu chalup.

DS: V Čechách nemusí být u vody, avšak v Kanadě u vody být musí.

MS: V čem spočívá důvod tohoto přístupu?

DS: Nikdo by nechtěl mít chatu bez vody. Všude v Kanadě – obzvláště ve střední, bývají horká léta. Například v Ottawě, kde naměříte běžně 30, 35 °C. Člověk má zájem uniknout z měst a pořídit si chatu u vody.

MS: Chaty poskytují místo k ochlazení.

DS: Též je to spojeno s kanadským sportem, dějinami. Každý člověk, kdo má chalupu, má loď, ale pravděpodobně má i kanoi. Také se organizují letní tábory, a to všude u jezer. Člověk se učí pádlovat.

MS: Když se podíváte po české krajině, my se v tomto ohledu také snažíme být blízko vodě. Bydlíte-li v Praze, snažíte se jít z města pryč, a proto máte chalupu u Sázavy, méně pochopitelně s bazénem.

DS: Tady jde ovšem o menšinu Čechů. Podívejte se na Vysočinu. Ta je plná chat a není tam voda. V této oblasti stavěli rybníky, ale voda tam není.

MS: Taková kultura se u Američanů nevidí?

DS: Rozloha Ameriky je obrovská ...

MS: Mám na mysli oblasti okolo Chicaga, kde jsou velká jezera.

DS: Nezapomínejme, že mnoho Američanů má chalupu v Kanadě – a to kvůli jezerům a dobrým

vodním podmínkám. Tato volba vznikala již koncem devatenáctého století. Nezapomínejme: voda hraje i důležitou ekonomickou roli, protože vodní elektrárny jsou v Kanadě významnými zdroji energie.

... Tři skupenství vody ...

DS: Víme, že voda má tři podoby: pára-plyn, voda-kapalina, led-pevné skupenství, poslední definice je téměř znakem Kanady.

MS: *Pokud je mi známo: znak Kanady je utvářen červeným javorovým listem na bílém pozadí, což značí sníh a kolem máte červené pruhy.*

DS: Červená a bílá představují národní barvy. Sníh, led se ztotožňuje s Kanadou, dále Kanada se stala synonymem pro sever.

MS: *Zahrnuje vše až na Aljašku.*

DS: Je prokázáno, že Kanada je nejsevernější zemí na světě.

MS: *Grónsko prohrálo.*

DS: Sever je definován geograficky, ekonomicky, teplotně, a proto hranice mezi severem a jihem se nalézají nízko, což je zajímavé. V Kanadě je voda „obsažena“ i v podobách sportu: bruslení, lyžování, zimní karnevaly aj. Pro pionýry v osmnáctém století šlo o boj proti zimě. V mládí jsem zimu toleroval.

MS: *Možná by se člověk měl zimy zdravě zhostit, přijmout ji a proměnit ji. Proč to říkám? Je-li něco chladného, nemůžeme čekat růst zeleně. Člověk by se měl zdravě přizpůsobit, aby dokázal proměnit to, co má a může vložit ve prospěch celku.*

DS: Eskymáci postupovali tak, jak naznačujete, ovšem Evropané čelili něčemu novému a museli proti tomu bojovat. Naše generace zimu tolerovala – lyžovali jsme a hráli hokej. V současnosti jsme v jiné fázi, v níž se snažíme zimu prožít. Především myslím na karnevaly, zimní radovánky. Kanál v Ottawě má 10 kilometrů a v zimě se z něj stane velké kluziště. Například v Yukonu se věnují běžkování, byť během dne tam slunko vykukne na 4 hodiny.

MS: *Máme-li mluvit o vodě jako o zdroji života, pak voda v této podobě není životadárná.*

DS: Ano, ale díky sněhu můžeme mít na jaře mít vodu, která posunuje úroveň vod.

MS: *Pocházím z Polabí, kde protéká Labe, které v sobě přivádí vody z Krkonoš, Orlických hor. V devatenáctém století existovaly pravidelně záplavy. Člověk však chtěl přírodě vzdorovat a podmanit si ji, a proto řeku – konkrétně Labe, reguloval. Nicméně na jaře bývaly povodně a jejich výše jsou registrovány záznamem u sloupu inundačního mostu, jenž umožňoval vstup do města.*

DS: Popisujete něco odlišného. Jsem z Ottavy, a my víme, že na jaře bude voda o několik metrů výš.

MS: *Jak se pak tato povodeň zvládá?*

DS: Obtížně, ovšem různými způsoby.

MS: *Víme, jakou pohromou udělala povodeň v Praze v roce 2002.*

DS: Uvedme, že pozemky, které se nalézají u vody a jsou pravidelně zaplavovány, nejsou uvedeny v rejstřících soukromého vlastnictví půdy, parcel, ale jsou označeny jako „crown land“ – jako

právní fikce mající silnou roli v právnickém systému. V tomto termínu nacházíme přirozenou spravedlnost.

MS: *Můžete být konkrétní?*

DS: V Britské Kolumbii vláda měla zájem něco dělat proti indiánům, ale nejvyšší soud sdělil: tento postup není možný, protože to snižuje důstojnost koruny. Ono slovo „crown“ je abstraktní pojem. Budu přímý – veškeré pozemky, které nesou označení státní, se nazývají „Crown land“.

MS: *Tento termín v Čechách není znám.*

DS: My bychom to mohli nazvat veřejným prostorem, jenž není definován ani ve Spojených státech či jiných zemích.

MS: *Může tato právní fikce demonstrovat úctu k vodě?*

DS: Ano, poněvadž soukromníci nemohou odstranit vodu z půdy.

MS: *Tuto skutečnost si spojím s Izraelem, kde ústava říká, že voda představuje národní vlastnictví. Zdůrazňuje se význam obecného nad individuálním.*

DS: V Kanadě má tento přístup velký význam, protože lidé užívali vodní toky jako komunikaci.

MS: *Přírodní podmínky měly přímý vliv na formování práva.*

DS: Jak říkáte, bylo to důležité, poněvadž to vyžadují přírodní podmínky. V Kanadě máme hory a sněh, jenž je velmi důležitý pro zásobování řek, jezer atd.

MS: *Přesuňme se k třetí podobě vody – a to je pára.*

DS: Přiznejme, že v Kanadě prožíváme velmi dusná léta. Žijete-li v místech horka a vlhka, stav je neútešný. Jak krásné bouřky můžete v Kanadě prožít! Z dětství si pamatuji na prudké změny počasí – bouřky, lijáky. Pro děti to představovalo tajemný zážitek, kdy jste pozoroval zkracující se intervaly mezi bleskem a hromem. Přiznávám, že jsme se trochu báli. Nutno přiznat, že se tyto letní bouřky opakovaly pravidelně několikrát za léto. Právě takové prožitky utužovaly můj zvláštní vztah k vodě. Byl by jiný, pokud bych pocházel z Vancouveru, kde nikdy nesněží, ovšem místní obyvatelé mají stále k dispozici úžasný pohled na zasněžené vrcholky nedalekých hor. Jinou zkušenost s vodou mají v hlavním městě Ottawě, kde sníh leží dlouho a město patří k těm nejchladnějším hlavním městům. Mám-li mluvit o vodě, pak si vždy vzpomenu na všechna tři skupenství, která jsou v sezónách přítomna.

MS: *Lze konstatovat, že Kanadáné si vodu vložili na vlajku kvůli úctě?*

DS: Jde o heraldický důvod, jenž má své základy v minulosti. Červená a bílá jsou národní barvy Kanady a znak vznikl během budování její nezávislosti.

... Voda je život ...

MS: *Uvádí se, že voda je život. Co vám to říká? Neproměňuje se spojení voda – život v klišé? Sice s tím možná trochu souhlasíme, ale jinak pokračuje ve „vyjetých kolejích“.*

DS: Pozapomněli jsme, že jde o základ. Teprve během suchých dní si uvědomíte to zásadní. Voda pro nás představuje samozřejmost, ač víme, že tomu tak být nemusí. V roce 2018 sužovaly českou zem

velká sucha a téma života, jeho udržitelnosti, vystupovalo do popředí zájmu. Budu konkrétní: na Vysočině vlastním chatu a v září nám soused zavolal: nemáme vodu. Kvůli tomu se proměnil i způsob náhledu na využití chaty. Pobyt na ní nebyl možný. Nemůžete se umýt, nemůžete vařit, byť by šlo pouze o základ.

MS: *Hodnota nemovitosti pak přirozeně klesá.*

DS: Bylo nám sděleno, že se v podzemí 30 metrů nalézá jezero vody, a proto tuto vodu můžeme využít. Dále jsme se zeptali, jaká bude situace u sousedů?

MS: *Nemáte právo čerpat vodu u sousedů.*

DS: Pochopitelně. Uvědomme si komplikovanost vodní sítě.

MS: *Možná otázka vody se podobá žilám v lidském těle.*

DS: Souhlasím. Zásah v jedné části, se promítá do jiné části.

MS: *Naše krevní řečiště není tak složité jako planetární vodstvo s jeho vodou povrchovou, podzemní, řekami, jezery - z nichž mnohá jsou podzemní, moři, a oceány....*

DS: Tuto skutečnost jsme pozorovali na chalupě koncem sedmdesátých let, neboť minulý režim usiloval o soběstačnost. Právě během „akcí“ se rozoraly meze a byly vytvořeny obrovské lány, přírodní vodní zásobárny - mokřady - likvidovaly živelné meliorace. Na Vysočině jste se setkal s ničením studní, které byly na vršku. Podobně bylo nakládáno s vlhkými místy - ostrůvky - na polích, kde rostly stromy. Na jaře se sbíraly kameny a odkládaly se do míst oněch ostrůvků. Byly tak přirozenou součástí. Komunisté tyto části polí rozrušili, vybagrovali je.

MS: *Jak se naložilo se studnami?*

DS: Na Vysočině dokonce zásahy zemědělců vytvořily jezero, než uschnulo. Podívejme se na schopnost vsakování. Když byly dříve týdenní deště, poté se hladina vody ve Svitavě zvedla, ale nyní jsme svědky podobné situace do 24 hodin. Opravdu je to nepoměr.

MS: *Zmínil jste zelené ostrůvky - patrně máte na mysli remízky - třeba v Posázaví existují dodnes. Některé pouštní oázy existují staletí a jejich obyvatelé o ně pečují.*

DS: Místní lidé vždy věděli, jak k přírodě přistupovat. Inženýři přišli a řekli: zde budete mít pole a snazší správu.

MS: *Pozor, česká krajina je různorodá a mělo by se na odlišných částech jinak hospodařit. Není možné uplatnit stejný typ péče o pole, jaký vidíme u polí celistvých. Jsou však oblasti, jako Moravská brána či labský úval, které jsou vhodné k intenzivnímu zemědělství, dnes už, pravda, s pomocí kapkové závlahy ale též vynikající mechanizace, čehož průkopníkem je stát Izrael.*

DS: Vidíme výsledky snahy zemědělců o násilné úpravy v těch letech. Na Moravě mohu pozorovat ochotu vrátit Dyji do původních meandrů, opravdu někteří z nás lépe pochopili ono propojení - voda jako základ života.

MS: *Naplňme slova konkrétními činy. Žádoucí proměna krajiny si vyžádá desetiletí. Neporučíme větru dešti a někdy příroda naše zásahy nedostatečně vnímá a úspěch se ne vždy dostavuje.*

... Znaky škod ...

MS: *Zaměříme nyní naše setkání na otázku dopadů sucha na krajinu.*

DS: Nacházíme se u moravské řeky Svitava a u nás tento problém teprve začíná. V roce 2018 jsme byli svědky kombinace sucha a kůrovce. Mnoho stromů nedaleko chalupy bylo postiženo. Na západě u obce Kunštát můžete být svědky až hrozivého vývoje. Nápor přišel neočekávaně a rychle.

MS: *Nejsme pány tohoto světa.*

DS: Jsme spoluodpovědní za katastrofu, že jsme hospodařili neodpovědně a nenaslouchali jsme odborníkům, kteří celá léta jasně nabádali: monokultury nejsou výhodné. Lidé to ignorovali, zvykli si tak hospodařit.

MS: *Asi máme zájem „průmyslově“ hospodařit - a to i v lesích.*

DS: Zvyk je těžké opouštět, byť monokultury smrků začínají být vysazovány až koncem 19. století.

MS: *Zmiňme hraběte Jana Nepomuka Harracha. Do současnosti - věřme ve změnu. Nápravu hledejme jak u sebe, tak též u našich zastupitelů, avšak problémem je nedůvěra občanů v jejich činy.*

DS: Ta situace je pro mne studená sprcha, případně se dá říci facka, která vám pomůže. Šok dost často funguje jako způsob nápravy, aby se člověk přestal chovat špatně. Kalamita s kůrovcem odpovídá právě facce.

... Otázka hodnot ...

MS: *Zde se každý z nás musí tázat: co mohu jako občan udělat? Dotýkáme se významu občanské společnosti.*

DS: Ano, jde o pocit odpovědnosti, který není samozřejmý.

MS: *Odpovědnost vychází ze svobodného člověka.*

DS: Mluvíme-li o svobodném člověku - dotýkáme se hodnot.

MS: *Nyní však otevíráme problémy širší a odklááme se od původního tématu - vody.*

DS: Většina lidí má zájem žít v pohodlí - vyhovuje jim stav, který existuje a nepídí se po změně, také proč? V mých očích jde o přirozenou skutečnost.

MS: *Snad bychom se měli ptát, čím bychom jako jedinci měli přispět, co mohu udělat?*

DS: Nastiňujete otázku výchovy, kultury. Někteří jednájí podle nařízení, jiní dle intuitivní úvahy. Žijeme ve společnosti, kde mnozí z nás touží - (z lenosti srdce?) aby jim bylo nařizováno. Komunismus v tomto ohledu udělal své. Někteří vyžadují péči jiných a tím redukují svou svobodu. Sociální odpovědnost je u mnoha Čechů nízká, třebaže máme jiná evropská prosperující společenství, jimiž se můžeme inspirovat. Vezměte si případ Člověk v tísni. Češi některé věci dělají na nejnižší úrovni, což je dobré. Přiznejme si, občanská společnost zde nebyla rozvíjena a začínejme odspodu.

MS: *Spojme se s těmi, kdo mají podobnou orientaci - a k tomu přispívá i moderní doba, propojení. Jsou mladí lidé, kteří jsou inspirováni zapálenou Švédkou Gretou Thunbergovou..*

DS: Spojme se s lidmi hlásajícími stejné názory. Možná je důležitější vést dialog s těmi, kteří nemají stejné názory. Na tom stojí problém, o němž debatujeme.

... Investiční projekty na vodě a kontexty ...

MS: *Jak vás oslovují velké investiční akce v oblasti vodohospodářství a krajiny? Pro využití vodní energie potřebujeme postavit vodní elektrárnu. V Americe nalezneme mnoho projektů. U nás se postavila vltavská kaskáda.*

DS: Podporuji malé projekty, protože si myslím, že jsme měli možná příliš mnoho projektů gigantických. Nezapomínejme: Česká republika je malá země.

MS: *Ano, ovšem dlouhodobě je navržena stavba kanálu, který by spojil tři moře kolem Evropy a v Čechách by mělo být spojení řek Dunaje, Odry, Labe.*

DS: Asi jde o pošetilost.

MS: *Možná technicky zajímavé řešení, ale ne pro období sucha.*

DS: I přes veškeré snahy by se mělo ukázat, že stavba bude úspěšná. Nedostal jsem do rukou tisk, který by mi předložil přesvědčivé údaje. Ti, kteří toto sepsali, byli vodohospodáři? Spíše betonáři, neustále myslící ve zcela jiných kategoriích.

MS: *Vodohospodáři by asi nad gigaprůplavem nejásali, nemají zájem užívat vodu pro ekonomický zisk. Stavba průplavu by trvala léta a spotřebovala by hory betonu za brutálního ničení krajiny. Tedy: Cui bono?*

DS: Jsem přesvědčen, že mnozí z odborníků v oblasti vodohospodářství podporují velké projekty, neboť to zdůvodňuje důležitost oboru.

MS: *Také se do toho promítá ego jedince.*

DS: Ano, vedu projekt, a proto jsem někým. Nezapomínejme, že Jan Antonín Baťa byl absolutní megaloman – vždyť napsal knihu o budoucnosti Československa, kde bude 40 milionů lidí. Dovedete si tento záměr představit?

MS: *Československo se skládalo s Čechoslováky, Němců, Poláků, Maďarů, Rusínů. Podnikatel Tomáš Baťa postavil svůj kanál, protože mu nedovolili podnikat na Labi.*

DS: Kanál do Otrokovic je skromný projekt. Právě tyto rozměry jsou zajímavé.

MS: *Mají lidské rozměry?*

DS: Ano, splývají s prostředím.

MS: *Nepřijal byste stavbu kanálu, který by konkuroval silnici?*

DS: Pokud by tam byla proveditelnost a efektivita, proč ne? Problém se nalézá v megalomanství některých záměrů, což vede k narušení krajiny. Podporujeme tedy železniční přepravu proti silniční, poněvadž je šetrnější než zásah do krajiny, byť by projekt spojoval tři moře.

... Voda a integrace lidí ...

MS: *Pokročme k další otázce: Jak voda může spojovat lidi?*

DS: Voda tak činí při sportu. Kolik přátelství naleznete při sjíždění řeky? My jsme neměli chalupu, ale využívali jsme tu mé tety. Vzpomínám si, že rodiny navštěvovaly některá místa přibližně 100 let –

a to díky vodě. Využívají pláže pro slunění a koupání, plavání, a jiné sporty jako kanoistika. Ti patří k nejstabilnější. Právě voda je spojujícím prvkem.

MS: *Co dělat pro vodu? V zemědělství užíváme příliš chemie a půda ztratila schopnost zadržování vody. Problémy vidíme i v lesích, většinou orientovaných na produkci dřeva.*

DS: Evropská unie je nakloněna podpoře tradičního hospodaření.

MS: *Ať se téma vody stane součástí denního uvažování člověka!*

DS: V době sucha tomu tak je. Například jsme instalovali na zahradě devět tisíc litrů právě kvůli suchu a stát finančně pomáhá. Je to pragmatické. Dává-li vám stát peníze, hodně lidí toho bude využívat. Nedeklamujme, ale usilujme o ekonomickou angažovanost lidí. Cítí-li člověk finanční výhody, šetří nejen peníze, ale cítí to dobré. Podívejte se na Jižní Moravu v roce 2018. Zemědělci používají stříkačky neskutečně plýtvající vodou. Stejně stříkačky zavlažují v létě velké množství ne příliš navštěvovaných golfových hřišť...

MS: *Bude chvíli trvat, než si zemědělci osvojí kapénkové zavlažování ke kořenům.*

DS: Podporujme inovace nejen v této oblasti.

MS: *Abyste toto udělal, potřebujete jinak nastavené vyjednávání.*

DS: Proč by člověk nepřešel na moderní a šetrné technologie? Přiznejme si: Češi jsou velcí skeptici. Když by mnohé udělali a viděli výsledek, svým činům by začali věřit. Nyní pracujeme na překonání skepse.

MS: *Poukazujete na paralýzu skepsí, ...*

DS: ... což člověku zamezuje být zdravě aktivní.